

Ο ΤΡΑΚΟΣΑΡΗΣ

—Σὰν πάρη γὰ σαπίζῃ τὸ κορμὶ τὰ σκουλίκια βγαίνουν γὰ τὸ φᾶνε!

Εἶπεν ὁ μπάρμπα - Νικόλας κουνῶντας τὸ κεφάλι του στὸν καφενὲ καὶ δειγγοντας μὲ τὸ χέρι του κάτω στὸ γιαλό. Οἱ ἄλλοι σήκωσαν τὰ μάτια γὰ ἴδοῦν. Σκυφτός, μὲ τὴν χοντρή του μαγκούρα περασμένη ἀπὸ τὸ ἔνα χέρι, μὲ τὸ κόκκινο μαντύλι ἀπὸ τὸ ἄλλο, μὲ τὸ μακρὺ σταχτερὸ σάλιο ριγμένο στὸν ψυμό, περνοῦσε ὁ γερω - Τρακοσάρης. "Ενα σάψαλο ἔκει, μὲ τὸ ἔνα πόδι στὸ λάκνο!"

—... Τὰ σκουλίκια μαθὲς βγαίνουν γὰ τὸ φᾶνε, ξαναεῖπε δυνατότερα ὁ μπάρμπα - Νικόλας. 'Ανθρώπινα σκουλίκια. 'Αχόρταγα σκουλίκια. "Ολο τρῶνε καὶ ὅλο πεινᾶνε.

Τοῦ εἶχε ἀνεβῆ τὸ αἷμα γὰ τὸν πνίξη. Δὲν μποροῦσε νὰ βαστάξῃ. Κάθε φορὰ ποῦ περνοῦσε ὁ γερω - Τρακοσάρης ἀπὸ τὸν καφενέ, τοῦ ἀναβαν τὰ αἷματα. Τὸ ἥξεραν ὅλοι καὶ δὲν μιλοῦσαν. "Ας βγάλῃ τὸ ἄχτι του ὁ ἀνθρώπος. Μὲ τὸ δίκτυο του..."

—Σκουλίκια, σκουλίκια! Σκουλίκια 'πὸ στὸ ψοφῆμι. Πέθανε τὸ νησί μας' πέθανε, πάει! καὶ βγῆκαν τὰ σκουλίκια γὰ τὸ φᾶνε. Πέθανε μαθές, τοῦ βγῆκε ἡ ψυχή. Γιὰ ψέμματα λέω; Ήσεινε τὰ καράδια μας. δὲν μοῦ λέσ; Μπάρκα, μπαράρδες, γολέττες, μπρίκια, τέτοια μέρα, ἀνήμερα τὰ Φωτα! γεμάτο τὸ λιμάνι τὰ παληῆ τὰ χρόνια... Ποῦ εἶνε τώρα, δὲ μοῦ λέσ; Βλέπεις πανι ἀπλωμένο στὸ λιμάνι; Πᾶνε, ρήμαξαν. Κ' οἱ καπετανέοι μας, ποῦ εἴν' οἱ καπετανέοι μας

μὲ τὶς χρυσές καθένες καὶ τὰ μεταξωτὰ μαγνηλιά ; Κάθονται στὸν καφενὲ κι' ἀγναγνεύουν τὸ πέλαγο. "Αλλοι γένηκαν μπατάλιδες κι' ἄλλοι μπαλωματῆδες να βγάλουν τὸ φωμί τους ! Ψωμί, ψωμάκι. Κ' οἱ καπετάνισσες, ποῦνε οἱ καπετάνισσες, μὲ τὰ μεταξωτὰ καὶ τὰ χρυσάφια ; Φουστάνι δὲν ἔχουνε νὰ πᾶν στὴν ἐνκλησιά. Ποῦνε τὰ μπερικέτια τὰ παληά ; Πάει, πέθηκε τὸ νησί μας, ξεψύχησε. Βγῆκαν τὰ σκουλίκια νὰ τὸ φένε. 'Ανθρώπινα σκουλίκια. "Ολο τρῶνε κι' ὅλο πεινᾶνε...

'Ο γερω-Τρακοσάρης πέρασε ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ γιαλό, ἐπήρε τὸν ἀπάνω δρόμο κ' ἔχαθηκε πίσω ἀπὸ τὰ μαγαζειά, δίγκως νὰ γυρίσῃ νὰ κυττάξῃ ἀπὸ τοὺς καφενέδεις. "Ηξερε πῶς μ' ὅλα τὰ καλοπιάσματα, τούψαλαν ἀπὸ πίσω ὅσα σέργει ἡ σκούπα. « Δὲν πᾶνε νὰ λένε ! ἔλεγε. 'Απὸ πίσω καὶ τὸν βασιλῆα τὸν βρίζουν ». Πεντάρα δὲν ἔδιγε.

— "Ετσι! ποῦ λέσ, κύριε ἔφορα ! εἰπὲ σὲ λίγο ὁ μπάρμπα-Νικόλας, γυρίζοντας πρὸς τὸν οικονομικὸν ἔφορον, ἔνα νεόφερτον ὑπάλληλο, ποῦ καθότανε στὸ διπλανὸ τραπέζι. Τοῦτοι ἔδι, κύριε ἔφορα, τὸν ξέρουν τὸν τόπο μας καὶ μοῦ πέργουν τὸ δίκηρο. Γνωρίζόμαστε βλέπεις ἀπὸ ποῦ βαστάει ἡ σκούφια τοῦ καθενός· συντοπίτες ὄλοι. Τοῦ λόγου σου ποῦ εἶσαι νεοφερμένος καὶ δὲν ξέρεις τὸν τόπο μας, νὰ τὶ μάθης νὰ τὰ θυμᾶσαι. Πάει ὁ τόπος μας, ἔχαθηκε ! Δὲν τὸν γνώρισες στὰ καλὰ τὰ χρόνια. 'Η θάλασσα δὲν μᾶς δίνει πειά ψωμί. Κρεμαστήκαμε βλέπεις ἀπὸ τὰ γένεια τοῦ γερω-Τρακοσάρη. Νὰ μᾶς δώτῃ ὁ γερω-Τρακοσάρης νὰ φάμε... Αὔτοῦ καταντήσαμε...

Ο ἔφορος, ξένος ἄνθρωπος, γιοφερμένος στὸν τόπο, δὲν καταλάβαινε καλὰ-καλὰ τί ήθελε νὰ εἰπῇ ὁ μπάρμπα-Νικόλας. Στὴν ἀργή μάλιστα. σὸν ἔμπηξε τὶς φωνές καὶ χτυποῦσε τὰ χέρια του στὸ τραπέζι καὶ γούρλωνε τὰ μάτια του, τὸν ἐπήρε γιὰ τρελό. 'Εγύρισε μιὰ καὶ κύτταξε ὄλοτρόγυρχ τοὺς ἄλλους. Καμιὰ δεκαριά γνημάτοι ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸν καφενέ, ἄλλοι τραβῶντας τὸν ναργιλέ τους κι' ἄλλοι σκυμμένοι στὰ τάβλια καὶ στὰ χαρτιά, ἐκουνοῦσχν τὸ κεφάλι τους, σὰν νᾶλεγχαν : « Σωστὰ τὰ λέει ὁ μπάρμπα-Νικόλας, μὰ τί βγανει. "Ετσι! τάφερε ἡ τύχη ». Ο μπάρμπα-Νικόλας ὅμως δὲν τὰ σήκωνε τὰ παράξενα. « Μωρὲ θὰ σκούζω ὅσο ποῦ γὰ

θάνω», ἔλεγε. «Τστέρα καὶ μὲ τὸ δίκηο του. Ἡταν καμένος καὶ ζεματισμένος. Καὶ κάθε φορὰ ποῦ τύχαινε κάποιος ξενος, νεοφερμένος, ποῦ δὲν ἥξερε τὸν τόπο, εὔρισκε ἀφορμὴ νὰ βγάλῃ τὸ ἄχτι του, ξαναλέγοντας τὰ βάσανά του.

— «Ετσι ποῦ λέσ, κύριε ἔφορα. Κρεμαστήκαμε μαθήτες ἀπὸ τὰ γένεια του Τραχοσάρη. «Ενας τόπος ἀλάκερος, ἀνθρώποι νοικοκυραῖοι, ποῦ δὲν γύριζαν νὰ φτύσουν, μὲ τὸ συμπάθειο, ἀπάνω του, καπετανέοι ποῦ κουβαλοῦσαν τὸ χρυσάφι μὲ τὰ τσουβάλια, καπετάνισσες, ποῦ δὲν σήκωναν τὰ μάτια νὰ τὸν κυττάξουν στὶς καλές τὶς ἡμέρες, ἐνας τόπος ἀλάκερος, κύριε ἔφορα, κρεμαστήκαμε μαθήτες ἀπὸ τὰ γένεια του Τραχοσάρη.

Ο νεόφερτος ὑπάλληλος δὲν εἰμποροῦσε ἀκόμη νὰ καταλάβῃ τί ἥθελε νὰ πῆ ὁ μπαρμπα - Νικόλας. Ἐκαταλάβαινε πῶς τὰ εἶχε μὲ τὸ γέρω ποῦ ἐπέρχεται προτήτερα ἀπὸ τὸν καφενέ, μὰ πάλι δὲν μποροῦσε νὰ χωρέσῃ ὁ νοῦς του τί εἶχε νὰ κάμη μὲ τὸν τόπο τὸ γεροντάκι αὐτό, ἐνα σάψαλο ἐκεῖ μὲ τὸ ἔνα ποδάρι στὸ λάκκο. Ο μπαρμπα - Νικόλας ἐμπήκε στὸ μυαλὸ του ξένου.

— Θὰ μὲ πέρνης πῶς εἶμαι παλαβὸς γιὰ ἀγμάκης, κύριε ἔφορα, εἶπε πάλι. Καὶ μὲ τὸ δίκηο σου. Πῶς δὲν παλάβωσα κ' ἔγώ εἶμαι νὰ τὸ ἀπορήσω. Μὰ σὰ μ' ἀκούστης θὰ πῆς: «Δίκηο ἔχει ὁ μπαρμπα - Νικόλας». Ο μπαρμπα - Νικόλας, τὸ λέει ὁ λόγος! Τί εἶνε ὁ μπαρμπα - Νικόλας; Τίποτα! Ο μπαρμπα - Νικόλας αὔριο θὰ πεθάνῃ. Σήμερα εἶνε καὶ αὔριο δὲν εἶνε. Μπαρμπα - Νικόλας θὰ πῆ ἐσύ, ὁ ἄλλος, ὁ παράλλος, ὅλο τὸ νησὶ πέρα - πέρα. Σὲ βασανίζομαι ἔγώ, βασανίζεσαι καὶ σύ. Δὲν τὸ καταλαβαίνεις; «Τί σούκανε πάλες ὁ Τραχοσάρης;» μοῦ λένε κάμποσοι. «Πάλε τὰ βόσκηα σου λέεις;» μοῦ λένε ἄλλοι. Βρέ ἐμένα τί μούκανε; «Ἐμένα τὰ βάσανά μου; Τί εἶμαι ἔγώ; Τίποτα. Σήμερα εἶμαι καὶ αὔριο δὲν εἶμαι. Μὰ δὲν εἶνε ἔτσι. Ἐγώ εἶμαι ὁ δεῖνας καὶ ὁ τάδες, ἔγώ εἶμαι αὐτὸς ποῦ κάθεται ἐκεῖ στὴ γωνιὰ καὶ βαρείται νὰ μιλήσῃ ἔγώ εἶμαι αὐτὸς ποῦ κάθεται καὶ ψωμοζητάει καὶ φοβάται ν' ἀνοίξῃ καὶ τὸ στόμα του νὰ φωνάξῃ, τὸ δίκηο του. ἔγώ εἶμαι ἡ χήρα ποῦ κλαίει καὶ δέρνεται κλισμένη μὲς στὸ σπίτι της... (ὁ μπαρμπα - Νικόλας εἶχε σηκωθῆ τώρα ἀπὸ τὸ σκαμνί του σιγά - σιγά, χωρίς νὰ τὸ καταλαβῇ καὶ ἡ

φωνή του ἔδγαινε βαρειά καὶ τρεμουλιαστή), ἐγὼ εἴμαι τόρ-
φανό, ὁ καξαβοτσακισμένος, ὁ σακάτης, ὁ ἀρχοντοξεπεσμέ-
νος... (ἡ φωνή του τώρα ἔτρεμε ἀπὸ κάποιο βαθὺ παράπονο,
μὰ ἐκαμπάνιζε ἄγρια καὶ βορειά σὰ φεβερά), ἐγὼ εἴμαι ὁ...
τόπος. Κατακαῦμένη πατρίδα, με τὰ καράθια τ' ἀμέτρητα,
πῶς ἐκατάντησε!

Κ' ἔπιασε τὰ γένεια του, κουγώντας λυπητερὰ τὸ κεφάλι
του. Τὰ μάτια του ἦταν κόκκινα, φωτιά. 'Ο ξένος εἶχε μείνει
μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ καὶ τὸν ἄκουγε, μὲ τὸν ἀργιλὲ σύνουμένο,
μὲ τὸ μαρκοῦτσι πεσμένο ἀπὸ τὰ χέρια του. Οἱ ἄλλοι ἐμουρ-
μούριζαν ἀπὸ μέσα τους: «Καλά τὰ λέες, μπαρμπα - Νικόλα,
μὰ ποιὸς σάκουνε!»

* *

— "Ετσι ποῦ λέες, κύριε ἔφορα, ξαναεῖπε ὁ μπαρμπα - Νι-
κόλας, ἀμα συνέφερε λιγάκι. Αὐτὸς εἶνε ὁ μπαρμπα - Νικόλας.
'Ο μπαρμπα - Νικόλας εἶνε τὸ ψοφῆμι Πάει, τοῦτο γένει ή ψυχή.
τὸ πῆρε ἡ βρῶμα καὶ βγήκανε τὰ σκουλίκια να τὸ φᾶγε. 'Αν-
θρωπινα σκουλίκια! "Ολο τρῶνε κι! ὅλο πεινᾶνε Τοῦ λόγου
του, καλή του ὥξα, τὸ καλὸ γεροντάκι ποῦ πέρασε πολληώρα
ἀπὸ τὸ γιαλό, ὁ γρω - Τρακοσάρης Τὸν ξέρεις κύριε ἔφορα;
Ποῦ νὰ τὸν ξέρης; Νὰ σοῦ τὸν μάθω ἐγώ. Εἶχε δηνομα καὶ
τῶχασε. Τρακοσάρη τὸν ξέρην ὅλοι τώξα." Αρχισε ἀπὸ μπα-
κάλης κ' ἔγινε τοκιστής. Ή διά του τρακόσα δράμια οὔτε
δράμι παραπάνω. Απὸ τέτε τοῦμεινε τὸνομα: Τρακοσάρης.
Τρακόσα δράμια η διά του. Τί νὰ κάνη ὁ κόσμος; Τρακόσα;
Τρακόσα! Εἶχε καὶ τὴν ἀνάγκη του βλέπεις. Οἱ ναυτικοὶ
γυρίζανε νὰ βγάλουν τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν τους. Οἱ γυναῖκες
τους καὶ τὰ παιδιά τους πεινούσανε. 'Ο Τρακοσάρης ἔκανε
καὶ κρέντιτο. Μὰ τρακόσα; — Τρακόσα· τί νὰ γίνῃ; Ψωμί,
ψωμάκι. "Γιτερά νά λογαρισμούς ὁ Τρακοσάρης. Ηενήντα
δραχμές, ἐκατὸ δραχμές, διακόσες δραχμές. Πλέρωσε τώρα,
καπετάνιο, τὰ διάφορα. πλέρωσε καὶ τὰ ξύγκικα καὶ καλῶς
ὤρισες στὴν πατρίδα! Ποῦ νὰ πλευρώσῃ ὁ ναύτης ὁ ἀμοιρος!
Νὰ πουληθῇ καὶ πάλε. Θαλασσοπνίγεται γιὰ τὸ καρβέλι.
'Ο Τρακοσάρης ἐδῶ εἶνε. Διν βαρειάσαι; Αὐτὸ στενογωρεύε-
σαι. "Εχει ὁ Θεός! Αὔριο θάλλαξουν τὰ πράματα. Κανένα

ἀμανάτι καὶ ὁ Τραχοσάρης δὲν ἀφίνει κανένα νὰ χαθῇ. Κανένα δαχτυλίδι, κανένα σκουλαρίκι, βραχιόλι, κατί θὰ βρίσκεται στὸ σπίτι. Νησιώτικο σπίτι. Σὰ σωθοῦν πιὸ τὰ χρυσαφιὰ καὶ τὰ πετράδια, ὁ Τραχοσάρης δὲ σοῦ χαλάει τὸ χατζῆρι. Κανένα ταψί, καρμιὰ κατσαρόλικ, νάθις γάνωμα μὲ τὸ ζύγιο του. "Υστερα στὸ τέλος δὲν ἔχεις νὰ μαγερέψῃς, νὰ γυθῆς. Πάλε ὁ Τραχοσάρης. Μιὰ ἀποθήκη νὰ σου βάλῃ στὸ σπίτι σου, στὸ ἀμπέλι. στὸ χωράφι καὶ νὰ σηκώσῃς ὅσα πρέπει. Σὴν εὔκολυθῆς πάλε μὲ τὸ κολάζι δικά σου εἶνε. Τι πέρνεις πίσω. Ποῦ νὰ τὰ πάρῃς; Τι διάφορα φάγανε καὶ σπίτια καὶ ἀμπέλια. "Αχ! κύριε ἔφορχ. ὅλο τὸ νησὶ στὰ χέρια του βρίσκεται· ὅλο μας τὸ βίος στὰ κατώγια του μαζεύτηκε. Νὰ μπῆς λένε στὸ κατώϊ του Τραχοσάρη καὶ νὰ σου καῇ ἡ καρδιά σου. Κατακαύμένη πατρίδα, μὲ τὰ καρύδια τάμετρητα, ποιὸς νὰ σου τῶλεγε! Νὰ ρημάζῃς ἐσὺ νὰ θερίσῃς ὁ Τραχοσάρης!!

* * *

— "Ετσι ποῦ λέσ, κύριε ἔφορχ, ξαναεῖπε σὲ λίγο ὁ μπαρμπα-Νικόλας. "Ισως καὶ νὰ μὲ πέρηγις γιὰ παλαβὸ γιὰ ἀγμάτη, ποῦ καθομαὶ ἔδω καὶ φωνάζω στοὺς καρενέδες. Στοὺς καφενέδες! "Ολοὶ οἱ καπετανεῖοι στοὺς καφενέδες καταντήσαμε. Τόσα χρόνια πάλεψε μὲ τὴ θυλασσα, τὸ Χάρο μὲ τὰ μάτια μου τὸν εἶδε καὶ ἡ θύλασσα δὲ μ' ἔφαγε. Μ' ἔφαγε ἡ σερηφὰ καὶ ἡ γέρω - Τραχοσάρης. Σᾶν ξέκανα τὸ μπάρκο — τί νὰ τὸ κάνω; περισσότερη ἡ ζημιά του ἀπὸ τὸ καλό του — εἶπα νᾶρθω νὰ τελειώσω τὶς μέρες μου στὸ νησὶ μὲ τὰ λίγα ποῦ εἶχα. Εἶχα κ' ἔγω τὸ δικό μου· τὸ σπίτι, λίγες ἐληγές, λίγα κλήματα. Φτωχικὰ θὰ περνούσαμε. Ή στερηὴ δὲ μὲ σήκωσε.

Απὸ ἀρρώστια σὲ ἀρρώστια. Γιατροὺς καὶ γιατρικά. Αρρώστησε καὶ τὸ κορίτσι μου τὲ Σεραΐνω, Θεὸς σχωρέστην! Μᾶς ἔπνιξαν τὰ ἐξοδικά ένόμισυ χρόνο. Κἄποιος μοῦ εἶπε νὰ σηκώσω ἀπὸ τὸν γέρω - Τραχοσάρη. Ο καλὸς ὁ Τραχοσάρης κάνει εὐχολίες. Πήγγα κ' ἔγω στὸν γέρω - Τραχοσάρη. «Πχιδὲ μου Νικόλα, νὰ σου κάνω τὴν εὔκολιά σου, μοῦ εἶπε, γιατὶ σὲ λυποῦμαι. Γιὰ σένα τὸ κάνω, γιατί εἰσαι φαμελιόρης. Δὲν ἔγω κ' ἔγω. Δώσε δῶ καὶ δῶσε κεῖ μοῦ φάγανε τὸ βίος μου.

Στοὺς δρόμους θὰ μείνω. Νὰ σοῦ δώσω διακόσιες δραχμές,
νὰ μοῦ δώσῃς καὶ σὺ ἔνα ἀμανάτι. Δὲν τὸ ξέρεις, Νικόλα
παιδί μου· ζωὴ καὶ θίνατος εἶναι σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Νὰ μοῦ
φέρῃς τὸ ἀμανάτι καὶ νὰ σοῦ μετρήσω τις διακόσιες δραχμές
νὰ κάνῃς τὴ δουλειά σου. Διάφορο δὲν θέλω ἀπὸ σένα· τὸ
καφέ μου καὶ τὸν καπνὸν νὰ μοῦ πληγώντις κάθε μέρα. Μιχ
δεκάρα γιὰ τὸν καφέ, μιὰ δεκάρα γιὰ τὸν καπνό. Στὸν κα-
φετζή τὸν μπαρμπα - Δημητρὸ γὰ τὰ δίνης, γὰ πίνω τὸν καφέ
στὴν ύγειά σου». Ακοῦς, κύριε ἔφορα; Τοῦ πῆγα τὸ δαχτυ-
λίδι· τῆς γυναίκας μου, μπριλαντένιο δαχτυλίδι· κ' ἔνα ζευ-
γάρι σκουλαρίκια μὲν μαργαριτάρια. Πεντακόσιες δραχμές μὲς
στὸ νερό! Τὰ κυττάει καὶ μοῦ λέει: «Ἄσ ἔχεις χάρι, Νικόλα
παιδί μου, οὔτε διακόσιες δραχμές δὲν κάνουνε». Τί νὰ κάνω;
Πηρα τῆς διακόσιες δραχμές καὶ τοῦ εἴπα καὶ σπολλάτη. Καὶ
οἱ δεκάρες δεκάρες κάθε μέρα· ἔξη δραχμές τὸ μῆνα, ἔβδο-
μηνταδύο δραχμές τὸν χρόνο. Μιχ μέρα μὲ φωνάζει καὶ μοῦ
λέει: «Νικόλα, παιδί μου, μοῦ χρειάζονται τὰ λεφτά. Χρω-
στάω κ' ἐγώ, θὰ μὲ βάλουν στὴ φύλακή!.» Βρὲ ἀμάν, βρὲ
ζαμάν, εἶχα καὶ τὸ κορίτσι ποὺ μοῦ πέθηνε· νὰ τὸ θάψω δὲν
εἶχα. Τίποτα ὁ γέρως. «Θὰ τὸ πουλήσω τὸ ἀμανάτι, Νικόλα
παιδί μου, κι' ὅσα πιάσω ἀς ζημιώσω κι' ὅλα!» Εἶπε πῶς τὰ
πούλησε, ὁ Θεός κ' ἡ ψυχή του. Μοῦ πέθηνε καὶ τὸ κορί-
τσι. Εκεῖ ποῦ τὸ κλαίγαμε καὶ δὲν εἶχαμε καὶ γὰ τὰ θάψουμε,
νά σου τὸν ὁ γέρως. Μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια. «Ζωὴ σὲ λό-
γου σχές. Τί ητανε πάλε τὸ κακὸ ποῦ σ' εύρηκε, Νικόλα
παιδί μου; Σὲ καίγεται καρδιά μου!» Μὲ πῆγε στὴ μπάντα.
«Νὰ σοῦ κάνω καμπιὰ εὔκολικ, Νικόλα παιδί μου· Απὸ τὸ
ψυχοπονιάρης! Εκεινοῦ τὸ μάτι του δεύλευε. Μούκανε τὴν
εὔκολικα γὰ θίψω τὸ κορίτσι, τοῦ πῆγα κ' ἐγώ ἀμανάτι μιὰ
χρυσή καδένα, κατι γανώματα. ἔνα ταψὶ μεγάλο πολίτικο.
«Ἐγδυσα τὸ σπίτι μου, τί νὰ κάνω; «Δὲν πιάνουν τίποτα, Νι-
κόλα, παιδί μου, μούλεγε. Μιστιμῆς νὰ τὰ πουλήσῃς καὶ
πάλε. Ποιὸς ἔχει παράδεις νὰ δώσῃ;» Ήλεγε κι' αὐτὰ μαζὶ μὲ
ταῦλα. Νὰ δουλέψω δὲν μποροῦσα· ἀπὸ ἀρρώστεια σὲ ἀρρώ-

στεια κ' ἐγώ καὶ τὸ Μυγδαλιώ, ή γυναικα μου. "Εδωκε ὁ Θεὸς καὶ μεγάλωσε καὶ τὸ παιδί μου ὁ Μιχαληός. «Νὰ φύγω, πατέρα, μοῦλεγε, νὰ πάω στὴν Ἀμέρικα. Προκοπή δὲν ἔχει ὁ τόπος μας. Νὰ πάω στὴν Ἀμέρικα νὰ σᾶς στείλω λίρες μὲ τὸ τσουβάλι». Βρέ, παιδί μου Μιχαληό, τοῦλεγα, νὰ μᾶς φύγης καὶ σύ τί θὰ γίνουμε; "Αλλο παιδί δὲν ἔχουμε, ή μάννα σου θὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὸν καῦμό της!... Αὐτὸς τίποτε. «Νὰ φύγω, πατέρα» δὲν μπορῶ νὰ σᾶς βλέπω νὰ π.ινάτε. Νὰ βρῶ τὸ ναῦλο μου καὶ νὰ φύγω...» Τῶμαθε ὁ γερω-Τρακοσάρης. Μιὰ μέρα μὲ βρίσκει κάτω στὸ γιαλό. Μὲ ἀποπῆρε. «Ἐχεις μυαλά, Νικόλα παιδί μου, ή δὲν ἔχεις; Μὲ τὰ μυαλὰ τῶν γυναικῶν πορεύεσαι; Γιατί δὲν ἀφίγεις τὸ παιδί νὰ πάῃ στὴν Ἀμέρικα, νὰ ίδητε καὶ εεῖς Θεοῦ πρόσωπο; Τί νὰ τὸν κάνης ἐδῶ ποῦ τὸν φυλάς; Δὲν βλέπεις τὴν καταντιὰ τοῦ γησιοῦ μας;» Νὰ τὸν στείλω μαθές, εἶπα κ' ἐγώ. Μὰ δὲν ἔχουμε τὰ ἔξοδα. «Τὰ ἔξοδα βρίσκονται, μοῦ εἰπε. Σ' ἔνα χρόνο μέσα θὰ τὰ βγάλης. "Ας ήνε καλὰ ὁ Μιχαληός. Νὰ σοῦ βρῶ ἐγώ, Νικόλα, παιδί μου. Δὲν ἔχω κ' ἐγώ, μὰ γιατὶ σ' ἀγαπῶ καὶ σὲ λυπάμαι, θὰ πάρω ἀπὸ τὸ μπαζχάκη μου νὰ σοῦ δώσω...» Σήκωσα εἴκοσι λίρες κ' ιβαλα τὸ σπίτι ἀποθήκη. Αὐτὸ μοῦμενε. "Εφυγε ὁ Μιχαληός μὲ τὸ καλό. Σὲ δυὸ μῆνες λαθούνω ἔνα γράμμα ἀπὸ τὸ Κείπταουν μὲ τρεῖς λίρες. «Δουλειές δὲν ἔχει, πατέρα, μοῦγραφε ὁ Μιχαληός. Κάνω ἐδῶ ἔνα κουτσεμπόριο στὸ πόδι, ὅσο γιὰ τὸ φωμί. 'Ο Θεὸς ξέρει πῶς οίκονόμησα αὐτὲς τὶς τρεῖς λίρες. Κάνετε ὑπομονὴ καὶ πάλι ἐδῶ εἰμαὶ.» Πέρασαν μῆνες τίποτε, οὔτε γράμμα, οὔτε νὰ μάθουμε ἀν ζῆ γιὰ πέθανε ὁ Μιχαληός. "Εδωκ' ὁ Θεὸς κ' ἡ θὲ ἔνας πατριώτης τὶς προσάλλεις ἀπὸ τὰ μέρη αὐτά. «Καλὰ εἶνε ὁ Μιχαληός μᾶς εἰπε. Στὸ Κείπταουν δὲν μπόρεσε νὰ πιάσῃ δουλειά. Μπαρκάρισε θερμαστὴς μ' ἔνα Ἑγγλέζικο βαπόρι». Μᾶς ἐδωκε καὶ τὴν ἀντρέσσα, νὰ τοῦ γράψουμε σ' ἔνα μπορτιγάλους. σὰ γυρίση νὰ βρῇ τὸ γράμμα. Τίποτε. Μῆνες πέρασαν, γράμμα σὲ γράμμα τοῦστειλα. Τίποτε. "Ερχονται κ' οἱ πατριώτες καὶ μᾶς λένε ἔνας τὸ μακρύ του κ' ἔνας τὸ κοντό του. "Αλλοις μᾶς λέει πῶς πέθανε κι' ἄλλοις πῶς παντρεύτηκε κι' ἄλλοις μᾶς λέει πῶς τὸν εἶδε μὲ τὰ μάτια του καὶ πῶς μπαρκάρισε γιὰ τὴν πατρίδα. 'Η

μάννατου πάει νὰ τρέλαθῃ ἀπὸ τὸ κακότης. «Νὰ ὅψεσαι ποῦ τῶστεῖλες τὸ παιδί στὰ ξένα.» "Εχουμε καὶ τὴ γκρίνια στὸ σπίτι. Ἐγὼ νὰ ἔψομαι γιὰ ὁ γέρω-Τραχοσάρης; Τὸν πετυχαίνω τὶς προάλλες στὸ παζάρι. Δὲν ἔβασταξα: «Νὰ ὅψεσαι, τοῦ λέω, πούχασα τὸ παιδί μου!» Γυρίζει καὶ μοῦ λέει: μέσα στὸν κόσμο: «Ἐγὼ νὰ ἔψομαι γιὰ σὲῖς ποῦ κάλεσε μέσα στὸ προκομένα τὰ παιδιά; Σὸν κάνη ὁ γυιός σου παραλυσίες καὶ μπεκριλίκια, τί σοῦ φταίω γώ;» "Ανοιξε ἡ γῆ νὰ μὲ καταπιῇ. Μὲ πήρε τὸ παράπονο κι ἄρχισα τὰ κλάματα κασαμεσῆς στὸ παζάρι. «Μὲ τὰ κλάματα δὲ βγαίνει τίποτε. γυρίζει πάλε καὶ μοῦ λέει.. Νὰ μοῦ φέργεις τοὺς παράδεις ποῦ μούφαγες, γιατὶ θὰ σοῦ βγάλω τὸ ρημάδι σου στὸ σφυρί...» Κ' ἔφυγε Μούρθε ζάλη κ' ἔχασα τὸν κόσμο, πήγα νὰ σωριασθῶ κάτω. «Ἐγὼ σιύφχγα παράδεις...» πήγα νὰ τοῦ πῶ. Δένυ ἐμπόρεσα. Μοῦ πιάστηκε ἡ φωνή. Μὲ πήρανε καὶ μὲ πήγανε στὸ σπίτι... Τὴν περασμένη κυριακὴ μούβγαλε τὸ σπίτι στὸ σφυρί. Στοὺς δρόμους μᾶς ἐπέταξε, νὰ πεθάνουμε...

Τὸ παράπονο τὸν ἔπνιγε. "Εδγαλε τὸ μαντύλι καὶ σκούπισε τὰ μάτια του.

— Ο Θεὸς νὰ μᾶς λυπηθῇ νὰ μᾶς ἀναπάψῃ.

* * *

Στὸν καφενέ, ἀμίλητοι ὅλοι, εἶχαν καρφώσει τὰ μάτια τους ἀπάγω. στὸν μπαρμπα-Νικόλα καὶ τὸν ἐκύντταζαν. Βουρκωμένα τὰ μάτια ὀλωγῶν. Καθένας συλλογιζότανε τὰ δικά του τὰ χάλια. Τὸ σκοτάδι ἄρχισε νὰ πέφτῃ ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ὁ ξένος γύρισε καὶ κύτταξε ὀλοτρόγυρα. Στὸ λιμάνι τὸ ἔρημο δύο τρεχαντήρια δεμένα στὸ μᾶλο ἀργοσάλευαν ἀπάγω στὰ νερά. Ἀντίκρυ ὁ Παντοκράτορας, μὲ τὸ μισὸ καμπαναριό, ἀσοβάντιστος, ὅπως ἔμεινε ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ ἔπεσε ἡ δυστυχία στὸ νησί, ἀλειτούργητος, ρημαγμένος, ἀπλωνει μιὰ λυπητερὴ σκιὰ ὀλοτρόγυρα. Τὰ μεγάλα σπίτια, ἀπάγω ἀπὸ τὸ γιαλό, μὲ τὰ σκοτεινὰ παράθυρα, ἔρημα ἀπὸ χρόνια, τοῦ φάνηκαν τοῦ ξένου πῶς τοῦ βάραιναν στὸ στήθος του ἀπάγω σὰ βουνά.

— Δυστυχισμένο γησί, εἴπε κούνιωντας τὸ κεφάλι του. Έρή· μαξε καὶ πάει !

‘Ο μπαρμπα-Νικόλας ἐσήκωσε τὰ ματιά του, κόκκινα φωτιά.

— ‘Ανάθεμά τον ποῦ βασιλεύει μέσα στὰ ρημάδια ! εἴπε.

‘Η φωνή του ἔτρεμε. ‘Εσήκωσε τὰ χέρια του κ’ ἐμούντζωσε πέρα, κατὰ τὸ τρισέκι ποῦ εἴχε χαθῆ ὁ γέρως μὲ τὴ μαγκούρα κρεμασμένη ἀπὸ τὸ ἔνα χέρι, μὲ τὸ κόκκινο μαντύλι στὸ ἄλλο.

— ‘Ανάθεμά τον ποῦ βασιλεύει μέσα στὰ ρημάδια ! . . .

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

‘Ο ζωγράφος. — Σὲ παρακαλῶ τὴν γνώμην σου εἰλικρινῶς. Ποία ἀπὸ τὰς δύο εἰκόνας σου ἀρέσει περσσότερον ; ‘Η μία εἶναι ἀπὸ παλαιαὶν φωτογραφίαν τοῦ πατρός μου, ή ἄλλη παριστᾶ τὴν βασιλισσαν τῆς Ἀγγλίας . . .

— Θὰ σου ἐκφρασθῶ ἐλεύθερα. Νὰ μοῦ πῆγε ὅμως ποία ἀπὸ τὰς δύο εἶναι ή εἰκὼν τοῦ πατρός σου ;

— .. !! .. !! .. !! ..